

Vanjskopolitičko novinarstvo u digitalno doba

Golomeić, Bernard

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Department of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:524657>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-30**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODJEL ZA KOMUNIKOLOGIJU

BERNARD GOLOMEIĆ

**VANJSKOPOLITIČKO NOVINARSTVO U
DIGITALNO DOBA**

ZAVRŠNI RAD

Mentorica: doc. dr. sc. Jelena Jurišić

Zagreb, 2018.

SADRŽAJ

Sažetak	3
1. Uvod	4
2. Tehnologija i promjene u vanjskopolitičkom novinarstvu digitalnog doba.....	7
3. Utjecaj masovnih medija u digitalnom dobu.....	11
3.1. CNN efekt	12
3.2. Al Jazeera efekt	14
4. Zaključak	17
5. Popis literature:	19

Sažetak

Tema ovog rada je vanjskopolitičko novinarstvo u digitalnom dobu. U ovom radu ću nastojati objasniti i opisati teorijska promišljanja o suvremenom vanjskopolitičkom novinarstvu. U uvodu ovog rada spomenut ću tehnološku i digitalnu revoluciju te ću pisati o temama vezanim za suvremeno novinarstvo. U drugom poglavlju ću pisati o događajima i promjenama nastalima u vrijeme digitalne revolucije koja se dogodila krajem 20. i početkom 21. stoljeća. U trećem poglavlju ću pružiti uvid u neke od najzanimljivijih medijskih teorija i fenomena koji su se u posljednjih nekoliko desetljeća pronašli u središtu interesa, istraživanja i promišljanja medijskih i političkih znanosti. U zaključku ću povezati u cjelinu glavne teme ovog rada te ću nastojati dati pogled u budućnost istraživanja vanjskopolitičkog novinarstva u digitalnom dobu.

Abstract

The central theme of this paper is the international and foreign policy news in the digital age. In this paper I will try to explain and describe the theoretical considerations of contemporary foreign policy and international journalism and news. In the introduction to this paper I will mention the technological and digital revolution and write on topics related to contemporary journalism. The second chapter will cover themes, events and changes that have arisen during the time of the digital revolution that took place at the end of the 20th and beginning of the 21st century. In the third chapter, I will try to give an insight into some of the most interesting media theories and phenomena that have found themselves at the center of interest, research and reflection of media and political science in the recent past decades. In the conclusion of this paper I will connect the main themes of this paper and will try to look up to the future of research of international and foreign policy news and new media in the digital age.

1. Uvod

U ovom radu ću nastojati pobliže opisati teorijska promišljanja o vanjskopolitičkom novinarstvu u digitalnom dobu. O ovoj su temi u posljednjih nekoliko desetljeća napisani brojni znanstveni radovi, članci i knjige te je vanjskopolitičko novinarstvo u digitalnom dobu jedan od najzanimljivijih i najaktualnijih predmeta proučavanja i teoretiziranja s područja komunikoloških znanosti. Vanjskopolitičko novinarstvo u digitalnom dobu je zahvaljujući digitalnoj revoluciji i sveprisutnosti internetskih tehnologija i masovnih medija postalo dio svakodnevice gotovo svih stanovnika svijeta, te je uvelike pridonijelo kreiranju javnog mišljenja, donošenju političkih i ekonomskih odluka, te stvaranju slike o svijetu u kojem živimo. Digitalizacija je omogućila pojavu društvenih mreža i novih medija koji su pridonijeli razvoju građanskog i vanjskopolitičkog novinarstva, potaknuvši na taj način demokratizaciju medijskog prostora i omogućavajući svakome da postane kreator vijesti i da utječe na javno mišljenje.

Proučavanje i teoretiziranje o vanjskopolitičkom novinarstvu u digitalnom dobu od iznimne je važnosti za komunikacijske znanosti. Teorije koje ću u ovom radu opisati i objasniti pomažu nam kako bismo bolje shvatili i razumjeli međudnos vanjskopolitičkog novinarstva, novih tehnologija, masovnih i novih medija te odnosu i utjecaju svega navedenog na društvo u cjelini. U radu ću pisati o najzanimljivijim i najvažnijim teorijskim postavkama i promišljanjima o suvremenom vanjskopolitičkom novinarstvu te ću nastojati pružiti uvid u pojedine kritičke teorije koje su izazvale veliko zanimanje i rasprave u akademskim krugovima.

Velika tehnološka revolucija koja se dogodila u 20. stoljeću izumom radija, a nešto kasnije i televizije promijenila je svijet komunikacija i načine na koji dobivamo informacije o svijetu oko nas. Digitalna revolucija koja je nastupila početkom 21. stoljeća iz temelja je promijenila i omogućila nam neke nove komunikacijske kanale putem kojih informacije do nas dolaze. Razvojem digitalnih i telekomunikacijskih tehnologija, te naglom i brzom ekspanzijom interneta započelo je jedno sasvim novo doba – digitalno doba.

Stephens (2007:11) piše kako su se prve vijesti pojavile usporedno s jezikom prije otprilike 100 000 godina. Današnje moderne vijesti tako zauzimaju samo maleni djelić tog perioda, a sustav modernog prenošenja vijesti izravna je posljedica pojave demokracije, snaženja srednje klase te konsolidacije zapadnih carstava – događaja i procesa koji su se odvijali u posljednjih 300-tinjak godina.

Ipak, iz suvremenog aspekta, moderan način prenošenja vijesti čini se odavno utvrđen. Starije generacije jedva se i mogu sjetiti doba prije televizije ili radija, dok su njihovi preci posjedovali pristup novinama kao glavnim izvorima vijesti. Pod uvjetima takvog dugotrajnog medijskog sustava, njihovo je znanje o svijetu izvan vlastitih granica bilo prilično ujednačeno, gdje god da se u svijetu nalazili. Vijesti su dolazile iz nacionalnog tiska i medija kojima su informacije isporučivale brojne međunarodne agencije putem monopolističkih sporazuma (Boyd-Barett, Rantanen 1998:1-14).

Barijere kojima je takav medijski sustav bio podređen slomljene su gotovo neshvatljivo brzo. Još 1990.-ih internet je imao vrlo malen broj korisnika, a još je manji broj ljudi posjedovao mobilne telefone. Potkraj 2010. godine *International Telecommunication Union* (2010) izdala je podatke o broju korisnika interneta i mobilnih, tj. pametnih telefona. U svijetu se tada dvije milijarde ljudi koristilo internetom, 5.3 milijardi ljudi je posjedovalo mobilni telefon, dok je 90% stanovništva imalo pristup mobilnim mrežama.

Green Kaiser (2015) piše kako tijekom 20. stoljeća dolazi do konsolidacije masovnih medija i medijskih institucija. Digitalizacija i pojava novih medija početkom 21. stoljeća izazivaju brojne nove mogućnosti kako u masovnoj, tako i u komunikaciji općenito. Digitalizacija je uzrokovala povećanu brzinu širenja i pristupačnosti vijesti u svim dijelovima svijeta, dok su vanjskopolitičke vijesti postale dio „svakodnevnosti“ masovnih medija. Vodeće američke medijske institucije i televizijske postaje poput *CNN-a* počele su svakodnevno emitirati vijesti iz cijeloga svijeta 24 sata na dan te su tako vanjskopolitičke teme postale aktualne i svakodnevnne. Svako kućanstvo koje je posjedovalo priključak za kablensku televiziju moglo je uživo putem tv-ekrana pratiti događanja iz najudaljenijih dijelova svijeta.

U uvodu sam spomenuo tehnološku i digitalnu revoluciju koje su dovele do velikih promjena u masovnoj komunikaciji i novinarstvu. Detaljnije ću o njima pisati u drugom poglavlju. Također ću spomenuti i pojavu tv-kanala specijaliziranih za vanjskopolitičke vijesti, no o njima i efektima koje uzrokuju ću pisati u zasebnim poglavljima. U idućim ću poglavljima nastojati pobliže opisati i objasniti teorijske postavke vezane uz vanjskopolitičko novinarstvo u digitalnom dobu. Prilikom pisanja ovog rada služio sam se knjigom „*International News in the Digital Age – East-West Perceptions of a New World Order*“ (2012) koju su uredili Judith Clarke i Michael Bromley. Ova je knjiga odličan izvor informacija o vanjskopolitičkom novinarstvu u digitalnom dobu te mi je poslužila kao jedan od glavnih izvora u pisanju ovog završnog rada. Pri pisanju trećeg poglavlja koristio sam knjigu „*The CNN Effect: The Myth of New Media, Foreign Policy and Intervention*“ (2002) autora Piersa Robinsona i članak „*The CNN Effect Revisited*“ (2005) istog autora koji su poslužili kao neiscrpan i opsežan dio literature koji mi je pomogao da bolje shvatim i opišem fenomen CNN efekta. Diplomski rad Megan E. Zingarelli - "*The CNN effect and the Al-Jazeera effect in global politics and society*" (2010) mi je također poslužio kao izvor informacija vezanih uz CNN i Al Jazeera efekt.

2. Tehnologija i promjene u vanjskopolitičkom novinarstvu digitalnog doba

Tema ovog poglavlja su tehnološke inovacije i promjene koje su omogućile niz novih mogućnosti u novinarskoj profesiji, s posebnim naglaskom na vanjskopolitičkom novinarstvu.

Početak 21. stoljeća sa sobom je donio mnoge promjene, pa tako i one koje su vezane uz vijesti i novinarstvo. Nove digitalne tehnologije i medijski servisi koji su se početkom ovog stoljeća počeli naglo i brzo razvijati omogućili su veći obujam, domet i brzinu vijesti. To je također dovelo do toga da su uz do tada uobičajene dopisnike, obični građani – sada blogeri, korisnici *Twittera*, *Facebooka* i drugih društvenih mreža - postali kreatori vijesti – građanski novinari. Početkom drugog desetljeća 21. stoljeća pojavila se određena nesigurnost oko toga što se zapravo podrazumijeva pod pojmom „međunarodne vijesti“ te što bi se u budućnosti s međunarodnim i vanjskopolitičkim vijestima moglo događati – tko će ih proizvoditi, koje će vijesti one u budućnosti uključivati (Bromley i Clarke, 2012:6).

U državama zapadnog svijeta ta je nesigurnost označena kao kriza (Bromley i Clarke, 2012:3). Međunarodno i vanjskopolitičko novinarstvo našlo se na rubu, dok je uloga stranih dopisnika postala gotovo suvišna (Sambrook, 2010). Iako nije označena kao jedini uzrok, tehnologija se u više navrata pokazala kao jedan od glavnih faktora u pretpostavljenom pogoršavanju kvalitete vijesti. Digitalizacija je ubrzala proizvodnju međunarodnih vijesti i skratila je ili čak i izbrisala prostor između prenositelja i primatelja vijesti, što je dovelo do veće neposrednosti, a time i do veće vjerojatnosti i opasnosti da vijesti postanu površne (Kester, 2010, 52-3).

Tehnologija je napredovala od samih početaka novinarstva i uvijek je sa sobom donosila promjene. Tijekom jednog i pol stoljeća između pojave prvog telegrafa i pojave mobilnog telefona, novinari su uvijek nastojali prihvaćati nove tehnologije i metode prikupljanja vijesti. Bez obzira radilo se o telefonu, e-mailu, internetskim pretraživačima ili satelitskim telefonima, novinari su svaki od tih izuma i alata prihvaćali kako bi si olakšali posao i ubrzali proces prikupljanja i objavljivanja vijesti.

Značajan razvitak u evoluciji sredstava izvještavanja dogodio se 2007. godine pojavom takozvanih „*mojo*“, tj. mobilnih novinara (eng. mobile journalists) – reportera koji kao glavno sredstvo izvještavanja koriste mobilni telefon pomoću kojega prikupljaju i prenose vijesti (Quinn, 2012:79). Mobilni novinari koriste pametne telefone kako bi snimali i prenosili video materijale uživo putem interneta, snimaju audio zapise i intervjue pomoću mikrofona ugrađenih u pametne telefone, fotografiraju fotografije kamerama te pišu tekstualne poruke – sve kako bi taj materijal putem bežičnih 3G/4G ili *wi-fi* mreža poslali u redakciju i kako bi taj materijal bio objavljen. Takav način prikupljanja i objavljivanja vijesti pokazao se kao vrlo moćan jer novinari na taj način mogu prijelomne vijesti objaviti u svega nekoliko sekundi. Pametni telefoni tako su se pokazali kao uređaji velikog potencijala. Istraživanja su pokazala kako prijelomne vijesti privlače brojnu publiku i zaokupljaju pažnju javnosti, pogotovo ako su takve vijesti fotografirane ili sadrže video materijal. Isto tako, prijelomne vijesti i video materijali su se pokazali kao bitni i zanimljivi oglašivačima koji internetske portale isto tako koriste kako bi doprjeli do publike, tj. potrošača (Quinn, 2012:79-81).

Novinar i fotograf NBC-a Jim Long se u veljači 2008. godine nalazio u Africi izvještavajući o posjetu tadašnjeg američkog predsjednika Georgea W. Busha i njegove pratnje. Prilikom izvještavanja koristio je mobilni telefon Nokia kojim je koristeći aplikaciju Qik putem interneta snimao i prenosio video sadržaj (Quinn, 2012:84).

Vodeće medijske kuće u Sjedinjenim Američkim Državama, tv-kuće poput *CNN*-a i *CBS*-a, te novine poput *LA Timesa* i *Washington Posta* nastale su u kompetitivnom ekonomskom okruženju u kojem su se izborile za svoje pozicije na tržištu. Takvo im je tržište osiguralo veliku zaradu te su vlasnici dio profita uložili u novinarstvo, dok su publiku nastavljali zabavljati sportskim i zabavnim sadržajem. Digitalna revolucija je snažno utjecala na situaciju na medijskom tržištu, zamijenila je kompetitivnu tržišnu ekonomiju s ekonomijom dijeljenja. Na tom novom tržištu distribucija je postala prilično horizontalna – javnost i publika kontroliraju ono što žele vidjeti, čuti i podijeliti (Green Kaiser, 2015). Najveća promjena koju je digitalna revolucija donijela vezana je za područje prijelomnih vijesti. S izuzetkom političkih vijesti, velika većina vijesti dolazi od ljudi koji nisu profesionalni novinari. Svatko tko posjeduje pametni telefon danas može postati novinar (Quinn, 2012:81-85).

Dovoljno je fotografirati ili snimiti događaj i podijeliti ga na *Twitteru* ili *Facebooku*. Društvene mreže su tako postale glavni pokretači gotovo svih vijesti – mjesto na kojem se vijesti proizvode i konzumiraju. Nedavna studija *Pew Research Centera* (Mitchell, 2015) pokazala je kako 63% korisnika *Facebooka* i *Twittera* do vijesti dolaze upravo putem tih društvenih mreža. Korisnici u većini slučajeva do vijesti više ne dolaze putem internetskih stranica određenih portala već putem linkova na društvenim mrežama (Mitchell, 2015).

Reuters, *BBC* i *Yahoo!* su jedne od prvih medijskih organizacija u svijetu koje su u velikoj mjeri počele objavljivati sadržaj kreiran od strane korisnika – građanskih novinara. CNN je u kolovozu 2007. godine predstavio *iReport* – sekciju baziranu na sadržaju koju objavljuju korisnici. Sadržaji objavljeni putem *iReporta* često su prikazivani u terminima emitiranja središnjih informativnih emisija CNN-a. CBS je isto tako pokrenuo vlastiti medijski servis putem kojega građani mogu izvještavati i objavljivati tekstove, fotografije i video uratke. Većina sadržaja ovog CBS-ovog medijskog servisa odnosi se na prijelomne vijesti, vremensku prognozu, sport, ali i na vijesti iz svijeta unutarnje i vanjske politike (Quinn, 2012:85-86).

Lin (2012:90-106) piše kako je digitalizacija postupno obuhvatila gotovo sve korake u proizvodnji vijesti. Prikupljanje informacija od strane izvora, konstrukcija vijesti, njihovo odašiljanje te naposljetku i primanje vijesti od strane publike u analognom su dobu bili odvojeni, dok se u digitalnom obliku ti koraci doimaju gotovo nerazdvojnima.

Zahvaljujući razvoju informatičkih tehnologija novinari i reporteri su 1970-ih u velikoj mjeri počeli međusobno kopirati sadržaj vijesti. Kopiranje vijesti jednostavnom računalnom naredbom „copy“ dovelo je do visokog stupnja integracije unutar, između te čak i izvan pojedinih medija.. Na taj su način tekst, zvuk i slika; tiskovine, televizijski emitirane vijesti te vijesti na internetu postale međusobno povezane putem više platformi. Ovakva je integracija dovela do oprečnih, dijametralno suprotnih stajališta koja su se pojavila kao odgovori na tu situaciju. McNair (2009:349) optimistično zaključuje kako su ti novonastali uvjeti uzbudljivi i puni novih mogućnosti.

S druge strane, pesimisti se pribojavaju da će vanjskopolitičke vijesti postati površne, senzacionalističke, manje profesionalne, s manjim pristustvom kontrole kvalitete te da će one postati usko orijentirane na takozvani razvijeni svijet (Berger 2009:355-71; Manning 2008:253; Matheson i Allan, 2009:57-71).

Deuze (2008:11) ističe kako digitalizacija novinskih redakcija dovodi do povećane potrebe za novinarima koji moraju posjedovati velik broj vještina kako bi mogli obavljati svoj posao u digitalnom dobu. Saltzis i Dickinson (2008:216-28) pišu kako na taj način redakcije mogu uštedjeti na troškovima i na potrebnoj radnoj snazi te kako velik broj vještina pomaže pri povećanju fleksibilnosti u prijenosu sadržaja i ubrzanom protoku informacija. MacGregor (1997:174-84) novinara koji pomoću računala obavlja većinu svog posla opisuje kao „majmuna s mišem u ruci“ koji žrtvuje novinarski posao kako bi na brzinu reproducirao vijesti za što veći broj platformi. Cottle i Ashton (1999:22-43) govore kako se na ovaj način postiže veća kontrola nad sadržajem vijesti.

3. Utjecaj vanjskopolitičkih vijesti u digitalnom dobu

U ovom poglavlju ću opisati i pokušati dati teorijski uvid u dva zanimljiva efekta koja su bila predmetom rasprava i istraživanja odnosa medija i utjecaja na vanjskopolitička zbivanja u posljednjih nekoliko desetljeća. Pisat ću o glavnim teorijskim postavkama fenomena koji su pobudili veliko zanimanje u akademskim krugovima. Govorit ću o tome kako i na koji način masovni mediji utječu na masovnu publiku, djelovanje političkih elita te pojavu novih društvenih pokreta i proces medijske demokratizacije.

U prethodnom poglavlju ovog rada govorilo se o tehnološkom napretku koji je omogućio naglu ekspanziju i veliku brzinu kojom vanjskopolitičke vijesti pronalaze put od izvora samih vijesti do krajnjih potrošača – publike. Spomenuto je kako pojedini autori naglašavaju kako na taj način dolazi do smanjenja kvalitete samih vijesti te do toga da će vijesti postati senzacionalističke, površne te usko vezane za tzv. razvijeni svijet. No, tehnološki napredak nije jedini faktor u pretpostavljenom senzacionalističkom prikazu vanjskopolitičkih vijesti. O utjecaju političkih elita na novinare i masovne medije pisali su mnogi autori. Posljednjih desetljeća predmetom istraživanja postao je i utjecaj masovnih medija na djelovanje političara i vladajućih elita (Robinson, 2002).

Masovni mediji posjeduju sposobnost utjecaja na odabir tema koje se nalaze na dnevnom redu vijesti. Na taj način, odabirom potencijalno bitnih i važnih tema mediji kreiraju javno mišljenje, te utječu na učestalost pojavljivanja određenih tema vijesti te tako utječu i na publiku. Ovaj način djelovanja naziva se *agenda setting* (McCombs i Reynolds, 2002:1-18). No, masovni mediji svojim utjecajem mogu proizvesti i efekte koji ne utječu samo na mišljenje i percepciju javnosti, već i na akcije i djelovanje političkih elita (Livingston, 1997:6).

3.1. CNN efekt

CNN efekt je fenomen u političkoj znanosti i medijskim istraživanjima koji navodi kako je CNN-ovo portretiranje humanitarnih kriza širom svijeta prisililo američke političke elite da interveniraju u kriznim situacijama za koje inače ne bi pokazivale interes (Gilboa, 2005:27-44). Izraz CNN efekt nastao je 1991. godine tijekom prve američke intervencije u Iraku za vrijeme Zaljevskog rata. Od tada, izraz se koristi kako bi se opisao način na koji masovni mediji putem komunikacijskih tehnologija i izvještavanja u realnom vremenu izazivaju reakcije javnosti i političkih elita na događaje u vlastitoj zemlji i svijetu. Valjalo bi napomenuti kako izraz „CNN efekt“ nije direktno vezan samo za televizijsku kuću CNN, već se izraz koristi kako bi se opisao utjecaj masovnih medija u cjelini (Robinson, 2002:2).

Robinson (2002) piše kako su tijekom 1980-ih nove tehnologije omogućile medijima da neprekidno, u realnom vremenu uživo prenose vijesti iz cijelog svijeta. Carruthers (2000:201) optimistično govori kako je ovakav tehnološki napredak doveo do konačne realizacije McLuhanova (1964) „globalnog sela“. Događaji poput prosvjeda i sukoba na trgu Tiananmen u Pekingu i pada komunističkih režima simboliziranih rušenjem Berlinskog zida televizijski su prenošeni uživo u svim zemljama zapadnog svijeta. No, pitanje količine utjecaja „medijske svakodnevnosti“ na vladajuće strukture i njihovo provođenje vanjske politike postalo je vrlo aktualno (Robinson, 2002:7).

Činilo se kako su nove tehnologije smanjile opseg mirnog političkog promišljanja, prisiljavajući donositelje političkih odluka da reagiraju na bilo koji problem na koji su mediji obratili pozornost (McNulty, 1993:67–83). Robinson (2002:7) navodi kako su na taj način kreatori politika i novinari međusobno stvorili novu ideološku vezu koja je nastala nakon sloma antikomunističkog konsenzusa koji je do tada bio aktualan. Williams (1993:315) piše kako su novinari prestankom Hladnog rata postali slobodniji pri izboru tema i priča kojima su se htjeli baviti te se nisu libili niti kritizirati američku vanjsku politiku.

Dvije su američke intervencije – u sjevernom Iraku i Somaliji – potaknule velike rasprave unutar akademskih krugova. Stručnjaci za vanjsku politiku ostali su zaprepašteni neovlaštenim uplitanjem *četvrte sile* u političke procese (Robinson, 2002:10). Kennan (1993:25) tvrdi kako je medijski prikaz ljudskih patnji u Somaliji uzurpirao tradicionalne kanale koji provode političke odluke što je kao posljedicu izazvalo pogibeljnu, loše osmišljenu intervenciju. Nadalje, Kennan je izrazio strah od mogućnosti da su mediji preuzeli kontrolu nad vanjskopolitičkim odlukama koje su do tada donosile političke elite. Rasprave o snazi i utjecaju medija vodile su se i u humanitarnim krugovima. Autori Giradet (1995), te Rotberg i Weiss (1996) zauzimaju stavove suprotne Kennanovima te pozdravljaju ulogu i utjecaj medija tijekom humanitarnih kriza. Ovi autori se slažu kako su mediji pridonijeli i proširili raspravu o vanjskoj politici. Rasprava je tako izišla van okvira uskih koridora onih koji posjeduju političku moć. Giradet, Rotberg i Weiss nisu poput nekih drugih autora medije opisivali kao neodgovorne, već su pohvalili aktivističku ulogu medija te su nastojali iskoristiti potencijal medija kao pokretača humanitarnih intervencija. Rasprave o CNN efektu žustro su se vodile tijekom 1990-ih (Robinson, 2002:11).

Freedman (2000) i Wheeler (2000) su ponovno pokrenuli raspravu o CNN efektu početkom 21. stoljeća te su pružili novi uvid u mogućnosti medijskog utjecaja. Ovi su autori iznijeli nešto opreznija zapažanja o procjeni medijskog utjecaja, no slažu se kako su mediji odigrali vrlo važnu ulogu tijekom intervencija uslijed humanitarnih kriza. Freedman (2000: 335-58) zapaža kako se tijekom ranijih rasprava o CNN efektu utjecaj medija pretjerano naglašavao, no isto tako piše kako su političari shvatili i počeli vjerovati kako mediji posjeduju veliku moć. Freedman (2000:339) piše o NATO-ovoj intervenciji na Kosovu te govori kako je uzrokovana vjerovanjem da ukoliko se nešto u vezi kosovske krize ne poduzme - da će to uzrokovati negativnu medijsku pozornost i pozive na nekakav oblik djelovanja. Wheeler (2000:300) tvrdi kako postoje jasne granice CNN efekta i medijskog utjecaja, posebno u vezi utjecaja na vojne intervencije i raspoređivanje vojnih snaga u zemljama pogođenim krizom. Wheeler ističe kako mediji *per se* ne uzrokuju i ne prisiljavaju političare na humanitarne i vojne intervencije, već te intervencije omogućuju pružajući im potporu javnosti. Wheeler (2000:300) implicira kako su političari na intervencije motivirani razlozima koji nemaju direktnih dodirnih točaka s medijima, ali im mediji omogućuju potporu javnosti kroz dramatične prikaze humanitarnih kriza.

Robinson (2005:346) piše kako nakon događaja 11. rujna 2001. godine dolazi do nestanka CNN efekta. Razlog za to vidi u nastanku novog konsenzusa između novinara i političkih elita koji su se usuglasili oko nove politike „rata protiv terorizma“. Robinson dodaje kako su diskurs humanitarnog ratovanja i suvremeni načini upravljanja medijima ojačali utjecaj vanjskopolitičkih elita na masovne medije. On smatra kako su u takvim okolnostima *mainstream* mediji ograničeni uvjetima koje diktira američka vanjska politika te kako to predstavlja opasnost za američko vanjskopolitičko novinarstvo koje pod utjecajem političkih elita ograničava javnu debatu te tako dovodi do proizvodnje pristanka (Herman i Chomsky, 1988) za „rat protiv terora“. Robinson (2005:348) zaključuje kako u vodećim američkim *mainstream* medijima postoji vrlo mala vjerojatnost za slobodnu i otvorenu raspravu o američkoj vanjskoj politici i njenom odnosu naspram terorizma. Nadalje, navodi kako su prevladavajuće vanjskopolitičke teme tijekom predsjedanja Georgea W. Busha bile vezane uz prijetnju terorističke organizacije *Al-Qaeda* i potrebu za vojnim intervencijama usmjerenim protiv te i ostalih terorističkih skupina. Robinson isto tako zaključuje kako bi američki građani nova i drugačija mišljenja mogli pronaći koristeći alternativne medije kao izvore informacija.

3.2. Al Jazeera efekt

Al Jazeera Media Network je multinacionalni medijski konglomerat osnovan 1996. u Kataru. Nastao je kao odgovor na činjenicu da su vlade mnogih država Arapske Lige strogo kontrolirale veliku većinu sadržaja gotovo svih medija. Novinari mnogih arapskih zemalja tada su većinom bili negativno percipirani od strane tamošnje javnosti jer su ih smatrali glasilima diktatora i političkih stranaka (Zingarelli, 2010:30).

Al Jazeera efekt je termin koji se u medijskim istraživanjima i političkim znanostima koristi kako bi se opisao utjecaj novih medija na globalna politička zbivanja. Al Jazeera efekt se očituje u reduciranju monopolističkog utjecaja svjetskih vlada i *mainstream* medija na informiranje. Također, posljedica Al Jazeera efekta je i osnaživanje, tj. „davanje glasa“ određenim društvenim skupinama kojima je ta mogućnost prethodno bila uskraćena. Efekt je dobio ime po bliskoistočnoj televizijskoj kući *Al Jazeera* zahvaljujući njenom utjecaju u zemljama arapskog svijeta (Zingarelli, 2010:38-40).

Zingarelli (2010:40) navodi da se mnogi teoretičari slažu kako priče i slike koje masovni mediji svakodnevno odašilju izazivaju snažne emocionalne i moralne reakcije masovne publike. Piše kako publika često nesvjesno biva podložna emocionalnoj manipulaciji od strane masovnih medija. Ta se manipulacija očituje u moći kojom mediji putem vijesti utječu na emocije i osjećaje čitavog društva. Putem vijesti, društvo prima saznanja o tome tko su mu prijatelji i saveznici ili pak neprijatelji te naj na način može doći do razvoja visoke kohezije unutar pojedinog društva, pojave nacionalizma pa čak i pobune (Zingarelli, 2010:40). Autorica govori kako su vlade i političke elite oduvijek svjesne moći i potencijala koji masovni mediji posjeduju, te kako su političke elite oduvijek željele i pokušavale kontrolirati protok informacija. Zingarelli zaključuje kako su političke elite u posljednje vrijeme izgubile velik dio mogućnosti nad kontrolom informacija, no dodaje kako je novi oblik kontrole nad protokom informacija isključivo vezan uz ekonomske imperitive (Zingarelli, 2010:41).

Youmans (2013:41-43) piše kako je Al Jazeera efekt usporediv s CNN efektom, no CNN efekt je usko vezan uz kontekst *mainstream* medija, dok je Al Jazeera efekt generalno vezan za utjecaj novih medija poput blogova, internetskog radija i satelitske televizije. Novi mediji su pripomogli osnaživanju identiteta marginaliziranih skupina te su omogućili slobodno širenje informacija, ideja i poruka između pripadnika tih skupina. Mnoge nove medijske organizacije su se povezale s marginaliziranim skupinama, društvenim pokretima i sličnim organizacijama. Youmans piše kako je na taj način oslabljen dotadašnji monopol nad informacijama od strane mnogih država i navodi Kinu kao zemlju u kojoj je prisutna stroga internetska cenzura, ali dodaje kako je u posljednje vrijeme ta cenzura sve nedjelotvornija. Youmans (2013:41-43) zaključuje kako su novi mediji u velikoj mjeri doprinijeli demokratizaciji i političkim reformama diljem svijeta. Zingarelli (2010:47-48) zaključuje

kako su i CNN i Al Jazeera efekt u velikoj mjeri utjecali na globalna politička događanja i vlade u cijelom svijetu. Zaključuje kako su ovi efekti snažno utjecali na vanjsku politiku Sjedinjenih Američkih Država, ali naglašava i ulogu novih medija i medijskih organizacija kao pokretačkih sila demokratizacije i globalne komunikacije.

4. Zaključak

Ako se 20. stoljeće opisuje kao stoljeće velikih promjena, tada s pravom možemo kazati kako je 21. stoljeće doba digitalne revolucije. Ona je utjecala na brojne promjene u svim sferama ljudskog života. Novinarstvo je u velikoj mjeri zahvaćeno digitalnom revolucijom koja je snažno utjecala na niz promjena i prilagodbi u novinarskoj profesiji. Tijekom 20. stoljeća radio i televizija su promijenili dotadašnje načine informiranja te su postavili nove standarde u izvještavanju o međunarodnim i vanjskopolitičkim temama. Nove tehnologije su u 21. stoljeću dovele do toga da zaista možemo reći kako živimo u globalnom selu o kojem je McLuhan pisao davnih 1960-ih godina. Presudnu ulogu u stvaranju globaliziranog i povezanog svijeta odigrale su nove tehnologije i mogućnosti koje su one sa sobom donijele. Kada govorimo o novim tehnologijama, potrebno je naglasiti kako je za revoluciju komunikacije i komunikacijskih tehnologija potkraj 20. i početkom 21. stoljeća u najvećoj mjeri zaslužan internet. Digitalizacija je omogućila komunikaciju i dobivanje informacija u realnom vremenu, te je na taj način svaka informacija o događajima u zemlji i svijetu postala dostupna u bilo koje vrijeme i na bilo kojem mjestu. Iako je digitalizacija pozitivno utjecala na brzinu, količinu i opseg vijesti, pojedini teoretičari (Kester, 2010) su izrazili strah od mogućnosti da bi vanjskopolitičke vijesti mogle postati površne i senzacionalističke te manje kvalitetne. Pojavila se i određena doza nesigurnosti oko toga što se pod pojmom međunarodnih i vanjskopolitičkih vijesti podrazumijeva (Bromley i Clarke, 2010), te je ta nesigurnost u zemljama zapadnog svijeta označena kao kriza (Sambrook, 2009). McNair (2009) digitalizaciju i medijsku integraciju smatra pozitivnim pomakom, te optimistično zaključuje kako su novonastali uvjeti uzbuđljivi i puni novih mogućnosti. Blogovi i društvene mreže poput *Facebooka* i *Twittera* doprinijeli su razvoju građanskog novinarstva i demokratizaciji informacijske sfere te je na taj način svakome omogućeno postati kreatorom vijesti i sukladno tome, javnog mišljenja (Bromley, 2010:24-35). Daljnjim razvojem informacijskih tehnologija u budućnosti će doći do novih revolucionarnih otkrića i mogućnosti koje nam se u današnje vrijeme čine nevjerojatnima, a ipak tako bliskima i mogućima. Ta će otkrića nesumnjivo utjecati na proces informiranja o događajima u zemlji i svijetu te će nedvojbeno utjecati na međunarodno i vanjskopolitičko novinarstvo digitalnog doba.

O utjecaju masovnih medija u posljednjih je nekoliko desetljeća napisan velik broj knjiga i znanstvenih radova koji pobliže pojašnjavaju i kritički analiziraju kako procesi informiranja i protoka informacija međusobno djeluju na društvo, organizacije, političke pokrete i stvaranje slike o svijetu koji nas okružuje. Masovni mediji utječu na kreiranje javnog mišljenja, ali i na donošenje političkih i ekonomskih odluka vladajućih elita. CNN efekt je fenomen koji opisuje način na koji masovni mediji putem komunikacijskih tehnologija i izvještavanja u realnom vremenu izazivaju reakcije javnosti i političkih elita na događaje u vlastitoj zemlji i svijetu. Robinson (2002) naglašava sposobnost utjecaja vladajućih elita na novinare koji događaje u svijetu prikazuju kroz prizmu prevladavajućih kulturološko-političkih obrazaca zapadnog svijeta. Političke elite i mediji 1990-ih stvaraju novu ideološku vezu koja nastaje nakon sloma antikomunističkog konsenzusa koji je do tada prevladavao. Isto tako, Robinson propitkuje količinu utjecaja „medijske svakodnevnosti“ na vladajuće elite i provođenje vanjske politike koje je kulminiralo vojnim intervencijama u Iraku i Somaliji 1990-ih godina. Robinson (2005:346-348) smatra kako je CNN efekt prestao djelovati nakon 11. rujna jer su *mainstream* mediji i političke elite prihvatili „rat protiv terora“ kao novu ideološku vezu i novi smjer u kreiranju vanjske politike Sjedinjenih Američkih Država i zapadnih zemalja.

Vanjskopolitičko novinarstvo u digitalnom dobu predstavlja vrlo zanimljiv predmet istraživanja, teoretiziranja i znanstvene rasprave. Konsolidacija postojećih i pojava novih medija utjecali su na nastanak novih i produbljivanje postojećih teorija masovnih medija. Digitalizacija je omogućila nove načine informiranja i komuniciranja te je utjecala na demokratizaciju medijskog prostora i komunikaciju u cjelini. Nedvojbeno je kako će se u budućnosti istraživanja masovnih medija koncentrirati na nove medije i efekte koje oni izazivaju te će nove teorije zasigurno postati predmetom mnogih znanstvenih rasprava. Što će se s masovnim medijima i vanjskopolitičkim novinarstvom događati u budućnosti ne možemo znati s apsolutnom sigurnošću, ali nam dosadašnja istraživanja mogu poslužiti kao smjernice i primjeri kako promišljati o svijetu masovnih medija i utjecaju koji masovni mediji imaju na svijet.

5. Popis literature:

- 1) Berger, G., (2009.) „How the internet impacts on international news: Exploring paradoxes of the most global medium in a time of Hyperlocalism“, *International Communication Gazette* 71(5):355-371
- 2) Boyd-Barrett, O., Rantanen, T., 1998. The globalization of news, in *The globalization of news*, ur: O. Boyd-Barrett i T. Rantanen, London, Sage, str. 1-14
- 3) Bromley, M. i Clarke, J. (2012.) „International News in the Digital Age: East-West Perceptions of a New World Order“, ur: Bromley, M. i Clarke, J., Routledge, New York, London
- 4) Carruthers, S. L. (2000) „The Media at War: Communication and Conflict in the Twentieth Century“, London: Macmillan, str. 201
- 5) Cottle, S. i Ashton, M. (1999.) „From BBC newsroom to BBC newscentre: On changing technology and journalists practices“, *Convergence* 5(3):22-43
- 6) Deuze, M. (2008.) „Understanding journalism as newswork: How it changes, and how it remains the same“, *Westminster Papers in Communication and Culture* 5(2):2-23
- 7) Freedman, L. (2000) ‘Victims and Victors: Reflections on the Kosovo War’, *Review of International Studies*, 26(3): 335–58.
- 8) Gilboa, E. (2005.) "The CNN Effect: The Search for a Communication Theory of International Relations", *Political Communication* 28, str. 27-44
- 9) Girardet, E. (ur.) (1995) „Somalia, Rwanda and Beyond: The Role of the International Media in Wars and Humanitarian Crises“, Geneva: Crosslines Global Report.
- 10) Green Kaiser, J.(2015.) „Sharing the News: The Transformation of Journalism in the Digital Age“
<https://www.kosmosjournal.org/article/sharing-the-news-the-transformation-of-journalism-in-the-digital-age/>
stranica posjećena: 27. lipnja 2018. stranica ažurirana: jesen/zima 2015.
- 11) Herman, E. i Chomsky, N. (1988.) „Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media“, New York: Pantheon
- 12) International Telecommunications Union, 2010., „*The world in 2010: ICT facts and figures*“
<http://www.itu.int/ITU-D/ict/material/FactsFigures2010.pdf>
stranica posjećena: 14. srpnja 2018. stranica ažurirana: 20. listopada 2010.
- 11) Kennan, G. F. (1993) ‘Somalia, Through a Glass Darkly,’ *New York Times*, 30. rujna 1993., str. 25
- 12) Kester, B., (2010.), The art of balancing: Foreign correspondence in non-democratic countries: The Russian case, *International Communication Gazette* 72(1):51-69
- 13) Lin, Trisha T.C. (2012.) u: „International News in the Digital Age: East-West Perceptions of a New World Order“, ur: Bromley, M. i Clarke, J., Routledge, New York, London

- 14) Livingston, S. (1997.) „Clarifying the CNN effect: An Examination of Media Effects According to Type of Military Intervention“, John F. Kennedy School of Government's Joan Shorenstein Center on the Press, Politics and Public Policy at Harvard University
- 15) MacGregor, B. (1997.) „Live, direct and biased? Making television news in the satellite age“, London, Arnold
- 16) Manning, P., (2008.) „The Press Association and news agency sources“, *Pulling newspapers apart: Analysing print journalism*, ur: B. Franklin, London: Routledge: 247-255
- 17) Matheson, D. i Allan, S. (2009.) „*Digital war reporting*“, Cambridge, UK: Polity
- 18) McCombs, M. i Reynolds, A (2002) "News influence on our pictures of the world", *Media effects: Advances in theory and research*
- 19) McLuhan, M. (1964), „*Understanding Media*“, Gingko Press, str. 6
- 20) McNair, B. (2009.) „Journalism in the 21st century – evolution, not extinction“, *Journalism* 10(3):347-349
- 21) McNulty, T. J. (1993) ‘Television’s Impact on Executive Decision-Making and Diplomacy’, *The Fletcher Forum of World Affairs* 17:67–83.
- 22) Mitchell, A. (2015.), „The evolving role of news on Twitter and Facebook“, Pew Research Centre
- 23) Quinn, S. (2012.) – u: „International News in the Digital Age: East-West Perceptions of a New World Order“, ur: Bromley, M. i Clarke, J., Routledge, New York, London
- 24) Robinson, P. (2005.) „The CNN Effect Revisited“, *Critical Studies in Media Communication*, 22:4, 344-349
- 25) Robinson, P. (2002) „The CNN Effect: The Myth of News Media, Foreign Policy and Intervention“, New York, Routledge
- 26) Rotberg, R. I. i Weiss, T. G. (1996) „From Massacres to Genocide: The Media, Public Policy and Humanitarian Crisis“, Washington DC, WA: Brookings Institution.
- 27) Saltzis, K. i Dickinson, R. (2008.) „Inside the changing newsroom: Journalists' responses to media convergene“, *Aslib Proceedings: New Information Perspectives* 60(3):216-228
- 28) Sambrook, R., 2010., *Are foreign correspondents redundant? The changing face of international news*, Oxford: The Reuters Institute for the Study of Journalism,
- 29) Stephens, M., 2007. „*A history of news*“, New York: Oxford University Press
- 30) Wheeler, N. (2000) *Saving Strangers: Humanitarian Intervention in International Society*, Oxford: Oxford University Press.
- 31) Williams, K. (1993) ‘The Light at the End of the Tunnel’, ur: J. Eldridge u : „Getting the Message: News Truth and Power“, London: Routledge

- 32) Youmans, W. (2013) "Al Jazeera Effect" u: Kerric, H., Encyclopedia of Social Media and Politics, Los Angeles: CQ Press/SAGE Reference, str. 41–43
- 33) Zingarelli, M. (2010) "The CNN effect and the Al-Jazeera effect in global politics and society“, Master Thesis